

Dr. Gulyás József: Zsoldos Benő emlékezete. (Különlenyomat a Sárospataki Főiskolai Évkönyv I. kötetéből.) (N. 8-r., 20 l.)

Dr. Imre Lajos: A falu művelődése. Vezérfonál a nép nevelői számára. Budapest, 1922. A Studium könyvesbolt (IV., Múzeum-körút 21.) kiadása. (8-r., 143 l.) Ára 160 K.

Kmettyó János és Quint József: A népiskolai testgyakorlás tanítása. (Különlenyomat a *Néptanítók Lapjának* 12—20. számából.) Budapest, 1922. A szerzők kiadása. (K. 8-r., 56 l.)

Dr. Lechner Károly: A női lélek és a feminizmus orvos-természettudományi megvilágításban. (Különlenyomat a *Természettudományi Közönynek* LIV. kötetéből.) Budapest, 1922. Kir. Magy. Természettudományi Társulat. Eggenberger biz. (N. 8-r., 44 l.) Ára 57 K.

Dr. Magyary Zoltán: A vallás- és közoktatásügyi központi igazgatás 1867 előtti történetének vázlata. (A *Néptanítók Lapjának* 1922. évi 16—17. és 40—41. számából.) Budapest, 1922. Lampel R. (8-r., 16 l.) Ára 70 K.

Dr. Nyireő István: Az iskolán kívüli népművelés és eszközei. (Különlenyomat a *Társadalomtudomány* 1922. évi 1—2. számából.) Budapest, 1922. (N. 8-r., 21 l.)

Dr. Ösz Béla: Felsőmagyarország iskolái a cseh megszállás alatt. (Tudás Könyvtár. I.) Budapest, 1922. A Tudás kiadása. (K. 8-r., 79 l.) Ára 110 K.

Pauler Ákos: Aristoteles. (Filozófiai Könyvtár. Szerkeszti *Kornis Gyula.* — I.) Budapest, 1922. Pfeifer F. (K. 8-r., 153 l.) Ára 220 K.

Egynémely feljegyzések, melyek a nemes sárospataki helvét hitv. főiskola történetére vonatkoznak, az 1783. és a következő évekből. Latinul írta **Szombáthi János.** Magyarra fordította *Gulyás József.* (A Sárospataki Hírlap füzetei. 11. sz.) Sárospatak, 1922. Ref. főiskola könyvny. (8-r., 55 l.)

Dr. Weszely Ödön: Nemzeti hivatásunk és kulturális feladataink. Budapest, 1922. Lampel R. (N. 8-r., 15 l.) Ára 60 K.

Dr. Weszely Ödön: Eszmék a javítónevelés továbbfejlesztéséhez. (A m. kir. igazságügyminiszter felszólítására készült szakvélemény.) (Magyar Jogi Szemle Könyvtára. Szerkeszti *Dr. Angyal Pál.* — 18.) Budapest, 1922. Lampel biz. (N. 8-r., 32 l.) Ára 80 K.

Zelovich Kornél: A m. kir. József-műegyetem és a hazai technikai felső oktatás története. Budapest, 1922. Pátria irod. váll. és ny. r.-t. Németh J. biz. (Lex. 8-r., XI+371 l.) Ára 352 K.

Szabolcsi Tanító. A Szabolcsvármegyei Tanítók Otthona mint lapkiadó tulajdonos, a Szabolcsvármegyei Általános Tanítóegyesület és a Szabolcsvármegyei Kir. Tanfelügyelőügyelőség hivatalos folyóirata. Szerkeszti *Czimbo-linetz Jenő.* Szerkesztőség és kiadóhivatal: Nyíregyháza, Bethlen-u. 6. Megjelenik minden hó 15-én. Előfizetés tanítóknak évi 120 K, másnak évi 240 K. I. évf. 1. szám. 1922 szept. (Lex. 8-r.)

SZEMLÉ.

Újabb nemzetközi mozgalmak.

Jóllehet a világháború a művelt nemzetek között fennálló szellemi kapcsolatokat ideig-óráig meglazította, részben valósággal szét tépte, azokat teljesen megbénítani mégsem volt képes. Ez amellet bizonyít, hogy itt egy kiapadhatatlan óserővel rendelkező mozgalommal van dolgunk, egy barátnál s ellenségnél megnyilatkozó egyetemes szükséglettel, talán úgy is mondhatnók: a népek szellemi életmegnyilvánulásának

egy dinamikai törvényével, amely nem egy vonatkozásában emlékeztet a gravitáció törvényére. Hogy ma még akadnak kivételek, népek, amelyek e törvénynek erőszakosan ellentállnak — így a belgák, akik távol tartották magukat a genfi III. nk. erkölcsnevelési kongresszusról, a csehek és mások, akik nyilván politikai okokból nem mentek el az interparlamentáris unió bécsi értekezletére — az ne tévesszen meg senkit. Terünk egyelőre, sajnos, nem engedi meg, hogy ennek a mozgalomnak mind sűrűbben jelentkező nyilvánulásairól olvasóinkat, úgy mint a multban, kimerítően tájékoztassuk. Ezúttal be kell érünk azzal, hogy az utóbbi hónapoknak idevágó fontosabb eseményeiről röviden beszámoljunk. (Az utolsó rokon közleményt l. M. P. 1921, 171—74. l.)

1. *A szellemi munka nemzetközi szervezése.*¹ Már a népszövetségnek első teljes ülésén Henri La Fontaine belga szenátor azzal a tervvel állt elő, hogy a népszövetség keretében, úgy mint az a kézimunkára már megtörtént, gondoskodni kellene a szellemi munkának nemzetközi szervezéséről is. Ezt a tervet 1920 decemberben behatóan megvitaták; majd 1921 szeptemberben Léon Bourgeois előadói jelentése alapján egyhangúlag elfogadták. Ezen jelentésben többek közt ezt olvassuk: «A népszövetség részére nincs sürgősebb feladat annál, hogy behatóan foglalkozzék a nemzetközi vélemények ama nagy tényezőjével, amelyek a *nevelés rendszereit és módszereit*, a tudományos és bölcséleti kutatásokat szemléltetik. A világ valóban nem tudná megérteni, hogy a népszövetség érdeklődik az anyagi termékek kicserélésének megjavítása iránt, de nem törődik az eszméknek nemzetre való gyors közvetítésével. A kölcsönös nemzetközi megértés szelleme nélkül a népszövetség nem életképes.» Gilbert Murray oxfordi tanár szerint a szellemi munka világ-szövetségére a következő három főfeladat hárul: 1. Nemzetközi mozgalom az igazi nemzetközi szellem terjesztése érdekében. 2. Nemzetközi mozgalom a szellemi munkások védelme érdekében. 3. Nemzetközi mozgalom a tudomány és művészet előmozdítása érdekében. Ez év május havában Bourgeois indítványára egy 12 leghivatottabb egyénből álló bizottságot küldtek ki a kérdés további tanulmányozására. Ez a bizottság aug. 1. Genfben tartotta első ülését s azokkal a módokkal foglalkozott, amelyekkel meg lehetne vizsgálni a szellemi élet mai állapotát a különböző országokban, úgyszintén azokkal az eszközökkel, amelyeket haladék nélkül alkalmazni kellene avégből, hogy egyes államokban elejét vegyék a szellemi összeomlásnak. Elhatározták, hogy a szellemi élet állapotának megvizsgálását megindítják és az alkalmazandó módszerek és segítő-eszközök megállapításával Ausztria részére Reynold-t, Lengyelország részére Mme Curie-t bízták meg. Forrásunk Magyarországot nem említi, amit felerészben kedvezően minősíthetünk.² (A nemzetközi munka nk. szervezéséről *Die internationale Organisation der geistigen Arbeit* c. hosszabb tájékoztató cikk jelent meg Dr. J. L. Kunz, az osztrák népszövetségi liga jogi szakosztálya elnökének tollából a bécsi N. Fr. Presse máj. 17.

¹ Itt emlékeztetünk arra, hogy Henri Barbusse a *Populaire*-ben már 1919 elején felhívást intézett a világ összes szellemi harcosaihoz a szellemek internacionáléjának megalakítása érdekében.

² A Pester Lloyd nov. 21. genfi híradása szerint a hazánkra vonatkozó mozgalom még csak az előkészítés stádiumában van, mert csak újabban lettünk a népszövetségnek tagjává.

sz.-ban.) Dr. Franz Klein, volt osztrák miniszter, *Völkerbundhilfe für die geistigen Arbeiter* c. cikkében (N. Fr. Presse szept. 17.) saját hazájának szempontjából bírálja a szellemi munka és munkások részére kidolgozott genfi programot, amely szerinte sok jóakaratról tanuskodik, de a mit és hogyan illetőleg még bizonytalanságot áruel. Ez esetleg előnyé is válhatik, mert a kiküldendő szaktudósítók, ha egyben az igazságot is kutatják, majd ráakadnak a helyes módokra és eszközökre. Mindenképen kívánja azonban a szabad költözés jogát a szellemi munka és munkások, úgyszintén a tudomány és tudományos kutatás részére. A népszövetség illető bizottságába Ausztria részére Dr. Dopsch tanárt választották meg, aki terjedelmes jelentéssel dolgozik (N. Fr. Presse nov. 3.). A bizottság szept. 7. és 13. ülésén a szellemi tulajdon sérthetetlenségével és az egyetemek nk. nagygyűlésével foglalkozott. Szóba került továbbá a nk. tudományos bibliográfia és egy nk. tudományos könyvtár alapítása olyan tudósok számára, akik általános, átfogó műveken dolgoznak. Ez utóbbi javaslattal szemben Balfour és Hanoteaux aggodalmát fejezte ki, viszont Bergson mint előadó megvédte.

A szept. 28. ülésen a népszövetség tudomásul vette a bizottságnak a nk. együttműködésre irányuló jelentését s elhatározta, hogy felhívással fordul azokhoz az országokhoz, amelyek eddig még nem csatlakoztak a nk. tud. csereviszonyt szabályozó 1866-i brüsszeli egyezséghez. A francia de Jovenel lelkes beszédben szállt síkra az erkölcsi és szellemi lefegyverezés, az egyetemes szolidaritás és minden nemzet szellemi öröksége védelme mellett. A délafrikai Murray tanár kijelentette, hogy az egyetemek nk. értekezlete a német egyetemek részvétele nélkül nem lehetséges és nem is kívánatos. Ugyanő sajnálattal állapította meg, hogy a népszövetség a szellemi munka bizottsága részére kért 180,000 frankot 50,000 frankra szállította le. — Itt említjük, hogy a Népszövetségi Ligák Uniójának okt. 20—23. Budapesten tartott főtanácsülésén a Magyar Külügyi Társaság részéről a nk. értelmi együttműködés megszervezése érdekében Horváth Jenő terjesztett elő részletes javaslatot, amelyről a napilapok is megemlékeztek (l. pl. Magyarország okt. 3. és Magyar Hírlap okt. 20. Az intelligencia világszövetsége, *Coopération Intellectuelle*). Genfből jelentik nov. 7., hogy Dr. Halecki Oszkár varsói egy. tanár a népszövetség titkársága nevében levelet intézett a M. T. Akadémiához a magyar tudománynak a nk. tudományos életbe újból való beillesztése ügyében.

2. *A nemzetközi eszmének szerepe a civilizációban.* Ezzel a címmel a béke és szabadság nk. női ligája aug. 18—szept. 2. nyári tanfolyamokat rendezett a svájci Luganóban, ahol Romain Rolland meghívására kb. 150 részvevő jelent meg. Tavaly Salzburgban tartottak ilyen tanfolyamokat. A német, francia és angol nyelvű előadásokat lefordították és megvitatták. A gyenge valutájú országokból való részvevők lényeges kedvezményeket élveztek. Az előadók behatóan foglalkoztak az új nemzetközi nevelés és a «béke világiskolája» kérdésével. (Bővebbet l. a következő cikkekben: *Im Friedenshotel von Lugano. Neue Wege des Internationalismus.* Von René Fülöp-Müller, *Neue Freie Presse* szept. 22. — *Internationalismus im Dienste der Friedensarbeit.* Von Eugénie Miskolczy-Meller, *Pester Lloyd* okt. 4.).

3. *Szünidei tanfolyamok a nemzetközi vonatkozásokról Bécsben*

szept. 7—21. Ezt az úttörő intézményt egy angol és osztrák szaktekintélyekből álló bizottság kezdeményezte. Az előadásokat német és angol nyelven tartják. A kitűzött célról a körlevél ezt mondja: «Összel a világ minden részéből hallgatók és a műveltség iránt érdeklődők fognak Bécsben összejönni, hogy kiváló tudósok és szakemberek előadásából, kirándulások és művészeti bemutatások alapján szemléltető képet nyerjenek a többi nemzetek politikai, gazdasági és szellemi törekvéseiről, főleg pedig, hogy egymást megismerve, az eszmék kicserélése útján egymáshoz közeledjenek és a népeket elválasztó balvéleményeket leküzdjék.» Természetes, hogy emellett Bécs művészeti és tudományos intézményeinek ismertetésére is sor kerül. Ezekről a tanfolyamokról részletesen beszámoltak a bécsi lapok. Jelentőségüket összefoglalóan méltatta Dr. Rich. Kerschagl egyetemi magántanár *Wiener internationale Hochschulkurse* c. cikkében (N. Fr. Presse, szept. 4.).

4. *Nevelésügyi világértékezet.* A Neues Wiener Journal júl. 30. sz.-ban akadtunk a következő nagyjelentőségű s egyúttal meglepő hírre, amelynek eredetét és hitelességét ezideig nem tudtuk megállapítani. «Az Egyesült-Államok nemzeti nevelésügyi egyesülete 45 államhoz meghívásokat küldött egy 1923-ban tartandó nemzetközi nevelésügyi értekezletre. A szervezők remélik, hogy sikerülni fog tartós nk. kapcsolatot teremteni mindazon egyesületek között, amelyek a nevelés kérdéseivel foglalkoznak. Ezen az értekezleten egy nk. kutatóintézetet is akarnak alapítani nevelésügyi kérdések részére.» Ezzel magánkezdeményezés útján valóra válnék egy régóta táplált terv, amelynek állami szervezése érdekében annak egyik buzgó apostola, az amerikai W. Scott, a közel-múltban európai körútján hozzánk is ellátogatott.

5. *A bécsi interparlamentáris értekezleten* aug. végén természetesen szintén szóba került tárgyunk. Ferd. Buisson a szellemi együttműködésről előterjesztett jelentésében hangsúlyozta annak szükségességét, hogy a tudósok köréből tűnjék el minden elfogultság és politikai választófal. A nemzetközi tudományos kongresszusokon mindenki résztvehessen állami hovátartozóságára és politikai hitvallására való tekintet nélkül. A konferencia egy erre irányuló határozati javaslatot el is fogadott. A záróülésen ugyancsak Buisson követelte valamennyi nép részére az igazságosságon alapuló békét, amelyet a nemzetközi intézmények leg-hathatósabban támogatnak. Giesswein S. a nemzeti kisebbségek ügyénél rámutatott arra, hogy a hozott határozatokat a nevelés útján be kell vinni az ifjúság gondolatvilágába. Pusztán a nemzeti nevelés nem érhetjük be, nemzetek felett álló (*übernational*) nevelésre van szükség. Apponyi Albert gróf a Bécs városa által rendezett lakomán mélyenjáróan fejtegette, hogy az anyagi lefegyverezés mellett szükség van szellemi és erkölcsi leszerelésre, továbbá hogy az igazi hazafiságot össze lehet és kell kapcsolni a nemes értelemben vett internacionális szellemmel.

6. *Vegyések.* Végül még néhány érdekesebb apró hír. Prágában a f. iskolaévben egy francia tanítási nyelvű reálgimnázium nyílik meg. — Az albán kormány hivatalosan közölte a népszövetséggel, hogy a minisztertanács határozata alapján a f. iskolaévtől kezdve az eszperantó nyelv tanítását valamennyi polgári-, közép- és kereskedelmi iskolában kötelezően elrendelték. — A szept. végén Bécsben megtartott nk. demokrata kongresszuson behatóan foglalkoztak az ifjúságnak nk. nevelésével. Többen azt kívánták, hogy ezt egy nk. fórum felügyelete alá

kellene helyezni, hogy ezzel minden jövő háborúnak elejét vegyék. Itt említjük, hogy a braunschweigi állami minisztérium már 1921-ben kiadott egy rendeletet, amelynek tárgya a pacifista nevelés (*Völker-versöhnungspädagogik*). Az angol kormány kezdeményezésére a népszövetség nov.-ben erélyes nk. mozgalmat indított az erkölcstelen irodalom ellen s ebben az ügyben Genfben nk. értekezletet szándékozik egybehívni.

Befejezésül a *Berliner Tageblatt* nyomán álljon itt egy idevágó érdekes és időszzerű nyilatkozat. Amikor Goethe megkapta a heidelbergi természetkutatók 1829. évi értekezletéről szóló jelentést, ezeket mondta: «Nagyon jól tudom, hogy az ilyen értekezletek a tudományra nem járnak akkora eredménnyel, mint ahogy az ember képzelné; de azért kitűnök, mert lehetővé teszik, hogy egymást megismerjük, esetleg megszeressük. Ebből azután következik, hogy egy kiváló embernek valamely új tanát el fogjuk fogadni s viszont ez is hajlandó lesz minket egy más szak irányában elismerni és előmozdítani. Mindenesetre azt látjuk, hogy valami történik és senki sem tudhatja, hogy az mire lyukad ki.»

K. F.

VEGYES.

Nemzetközi diákcseré. Újságjaink szinte nap-nap után beszámoltak erről a mozgalomról, amely az idén hatalmasan fellendült. Német, angol, francia s amerikai diákok, közép- és főiskolaiak, fordultak meg nálunk és viszont magyarok látogattak el az ő hazájukba. Ebbe a mozgalomba kapcsolódik be a cserkészek vándorlása is. Mindezeket az adatokat érdemes volna rendszeresen elkönyvelni. Időszzerű lesz tehát, ha ennek az intézménynek a multjába visszatekintünk és egyben pillantást vetünk jövőjébe. A nemzetközi diákcseré régtől fogva egyik kedvenc propagandaeszköze volt a békebarátoknak. Kongresszusaikon csaknem mindig szó esett róla. 1903-ban d'Estournelles de Constant br. tiszteletbeli elnökségével Párizsban megalakult a *Société d'Echange International des Enfants et des Jeunes gens* (Boulevard Magenta 36), amely kezdetben gyorsan fellendült. Az 1910-i panamerikai kongresszus javaslatot fogadott el a főiskolai tanárok és hallgatók csereviszonyát illetőleg s 1912-ben ott megalakult az *Association for the International interchange of Students*, amely egyelőre az Egyesült-Államok keretén belül működik. Hasonló *Office* támadt Belgiumban is. Ezen jórészt magánjellegű vállalkozásoknak véget vetett a világháború. Hogy itt egy közösen érzett szükségletéről van szó (költőiesen csaknem azt mondtuk: az emberiség jobb jövőjét megvilágító reménységéről), azt semmi sem bizonyítja jobban, mint az a jelenség, hogy ez a mozgalom mindenféle újult erővel támadt fel, jóllehet a gyűlölség és irigység uralma még korántsem szűnt meg. Igaza van Harding elnöknek, amikor az európai diáksegítő-bizottság elnökének, Cherringtonnak, ezt írja: «Világos, hogy az ilyen egymás megismeréséből fakad a jobb nemzetközi megértés». Örvendetes az is, hogy immár állami és városi, tehát hivatalos tényezők buzgólkodnak e szellemkerücsi mentsvár körül. Az intézménybe vetett hit és szeretet, úgyszintén annak gyakorlati ismerete, megfigyelése arra bírja e sorok íróját, hogy az ügy érdekében néhány kérdést vessen fel, megannyi fontos szempontot, amelyek nem hagyhatók figyelmen kívül. Vajjon gondoltak-e arra, hogy egy ilyen nagyfontosságú ügyben nem lehet és nem szabad ötletszerűen eljárni, hanem csakis jól megfontolt, kidolgozott terv szerint, ha tartós és biztos sikert akarunk elérni? Ki és hogyan intézi a pénzügyi műveletet, az elszállásolást, étkezést, a komoly foglalkoztatást, kirándulásokat, vezetést, felügyeletet stb.?